

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Imago Primi Saecvli Societatis Iesv

Bolland, Johannes

Antverpiae, 1640

Oratio Qvinta. De scholis, quas magno Reipublicæ bono Societas aperuit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-97844](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-97844)

stis consolationis venæ nobis scaturiunt. Namque ecce præ foribus est sacri ieiunij tempus, id est (vt ego quidem interpretor) sanctiorum deliciarum nundinæ: & erit quasi hortus voluptatis terra coram eo: *ger- Ios. 4. minabunt speciosa deserti, & implebuntur area frumento, & redundabunt torcularia vino & oleo, & comedetis vescentes, & saturabimini: & laudabitur nomen Domini.* Et si fortè non omnibus summa illa felicitas obtinget, at certè nemo à Deo ieiunus, nemo famelicus abibit. Quem admodum enim amœnissimum illud astrum vniuersi, aërem, si purus est, perfectè illuminat; sin autem nubilus aut caliginosus, non ideo nihil impertit luminis, sed tantum immittit radiorum, quantum densitas illa admittit, idemque se per rimulas in domum infundit, quantum earum patiuntur angustia: ita Deus, cuius natura non minus prona atque expedita est ad communicanda diuina folatia, quàm solis ad spargendos radios, tantum nobis impertiet gaudiorum, quantum desiderij nostri fames ac sitis anhelare, aut quantum aperti pectoris nostri sinus poterit amplecti. Agite ergo, gustate & videte, quàm suavis sit Dominus: & quantumcumque vel quantulumcumque spiritualium deliciarum vobis communicatum fuerit, tale proculdubio erit ac tantum, vt facile omnem profanæ voluptatis sensum possit extinguere. Gustate, inquam, ipsi vos, quàm suavis sit Dominus. Ego enim tametsi id hactenus incompositâ meâ balbutie eloqui conatus fuerim; si tamen aut cogitatione consequi, aut verbis explicare me posse confidam, frustrâ sim. Vos itaque gustate: & cum prorumpentes ex vberimæ consolationis gustu lacrymæ iudices incorrupti, inter sanctiores has ac profanas illas voluptates sententiam tulerint, tum demum non absque amoris teneritate ex imo corde suspirabitis, serò vos in cognitionem tam inuifitæ dulcedinis deuenisse: tunc nihil vobis in posterum commune cum fluxis & caducis mundi ludibriis esse cupietis: tunc denique diuinioribus pasti deliciis, & æternæ beatitatis dulcedine, quantum mortali fas est, prælibatâ, hoc epiphonema crebro sermone vsurpabitis: *Beati qui ad cenam nuptiarum Agni vocati sunt! Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ Domine: & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Dixi.*

*Deus pro
cuiusque
capacitate
se commu-
nicat.*

*Apocal. 19.
Psal. 35.*

ORATIO QVINTA.

De scholis, quas magno Reipublica bono Societas aperuit.

CVM admirabilem illam viuendi rationem memoriâ nuper re-
tebam, quam Ignatius ab armis & tubarum clangoribus ad no-
uum bellandi genus diuino instinctu euocatus suscepit, eumque vide-
bam natu grandem, stirpe nobilem, rebûs fortiter gestis gloriosum, è
castris per tot dignitatis & militiæ gradus ad litterarum prima tirocinia
descendisse; neque pro ætatis conditione, ac splendore generis, priua-
tim esse institutum, sed publicè, in scholâ, ante oculos omnium, squal-
lore paupertatis obsitum, inauditâ profus negligentia sui, inter puero-
rum greges confedissee; huc omne principium scholarum, quas à Socie-
tate aperiri iussit, referri posse arbitrabar. Sic enim cogitabam, Deum
Opti-

*Origo scho-
larum in
Societate.*

Optimum Maximum eximia submissioni præmium in terris etiam ali-
quod interdum dependere, quo quidquid præcessit abiectionis atque
contemptus, velut insperatâ quadam repentinâque luce dissipetur. Quâ
in cogitatione mihi veniebat in mentem, certò credere (quantum qui-
dem fas est homini diuini consilij causam rationemque cognoscere)
hanc Ignatium à Deo tulisse mercedem, vt ingeniorum cultus, bona-
rum artium vigor, honesta iuuentutis institutio, ornamenta virtutis,
præmiorum amplissimorum gloria, innumerabilium scriptorum do-
ctissima monumenta illius studiis virtutique commissa creditaque fuisse
viderentur. Ex quo profectò intelligi debet, quanta in illo submissi ani-
mi exemplo sit laus, cum in extollendo tanta sit gloria. Quid enim, si
non populares atque vanas opiniones, sed sapientum iudicia consula-
mus, siue ad dignitatem maius, siue ad fructum præstabilius esse potest,
quàm puerorum mentes, ceu puras tabulas, virtutum ac doctrinarum
coloribus imbuere, qui indies pulchrius efflorescant; ingenium latens ac
pigrum in lucem & curricula mentis extrahere, hortando bonam indo-
lem erigere, emendare deprauatam; vitia quibuscum nascimur rescere,
virtutes inferere; neque iam parçâ manu aut vitium, sed effuso sinu &
per agmina dispersis ingestisque beneficiis ciuitates, prouincias, orbem
vniuersum obstringere? Et fecit id certè Ignatius cumulatè, cum in tot
tamque distractis terrarum oris publica litterarum virtutumque discen-
darum constituit domicilia; in quibus ea traderentur, quæ ad beatum
Rerumpublicarum statum desiderare possent illi, qui easdem erexerunt.
Neque enim vllus vnquam eorum, vt id primùm generatim di-
cam, illud magnopere curauit, vt ædificiorum lapides ad fundamenti
firmitatem, aut fastigij speciem, artificum operâ benè apteque forma-
rentur: sed hac in re atque curâ cogitatio eorum & mens tota versaba-
tur, vt ab optimis præceptoribus puerorum animi liberalibus studiis &
moribus expolirentur. Hoc vrbium & prouinciarum appellabant fir-
mamentum: hoc conditarum legum auctoritate spectabant: hoc vrge-
bant publicis priuatisque sermonibus: hinc dicebant ornamenta pacis,
hinc belli præfidia peti oportere. neque fieri posse credebant, vt non la-
bem faceret, ac graui ruinâ conuelleretur Reipublicæ moles, si in al-
tum assurgeret hoc priùs fundamento minimè stabilita. Nequeo vete-
ra illa sapientum, quàm grauiâ sint, hac de re iudicia memorare: no-
uum tamen atque in Belgio datum ab Alexandro Farnesio fortissimo
Imperatore, quem atas nostra vidit, cum in medium profero, nolo me
tam parum intelligentem quispiam existimet, vt, quantum commen-
dationis habeat, non attendam. Tua quidem sunt omnia, Heros inui-
ctissime, & dicta sapienter, & facta generosè: at cum dicere solebas, te
Societatis constitutum in aliquâ vrbe Collegium arci munitionibus
validæ, & à milite omnique apparatu bellico instructissimæ, anteferrè;
vehementer metuo, ne extollendi nos inflammatus cupiditate libenti-
tius hoc in nos contulisse videaris, quàm veritùs. Magna enim erat tua
de nobis existimatio, beneuolentia in nos singularis: cumque in pro-
pugnandâ Religionis atque Regis causâ triumphale per Belgas signum
explicabas, in pugnarum tuarum & triumphorum fructum ipsa quo-
que

Schola-
rum fru-
ctus.

Alexan-
dri Far-
nesij iudi-
cium de
Societate.

que Societas, te iubente, veniebat. Quocirca subueor, ne ingenium illud tuum, tamesi peracre & spectatissimæ virtuti par, tamen ad belli artes à naturâ factum, in hoc Collegij scholarumque nostrarum præconio amore leuiter præstrictum fuisse videatur. Minimè, inquit: imò ^{Societas} verò quid arces vrbibus conferant, quid in iis milites bonâ disciplinâ ^{instar ar-} exercitati valeant, noui: neque tamen bellicæ artes, in quibus me non inficior mediocriter esse versatum, ita penitus ab iis quæ ad humanitatem pertinent, sunt disiunctæ, vt, quid iuuentutis quotidiana in scholis exercitatio ciuitatibus conducat, consequi non possim. Vt hoc capere me conuincam: tolle hanc arcem, tolle hoc præsidium vrbibus, constitue nihil esse curæ, vt discendi scribendique labore exercentur ingenia, iaccant Humanitatis studia (quem quasi gradum atque aditum ad ceteras disciplinas facere omnes debent) nemo vocem gestumque ludicrâ atque ymbratili meditatione moderari doceatur, nullus sub hæc pietatis sensus, nulla virtutum teneris animis cupiditas instilletur; iam omnem sacri profanique Magistratus auctoritatem, iam humanarum diuinarumque legum interpretationes, iam omnem in regendis ciuibus æquitatem istâ ratione præcluseris. Cùm enim illi ex iuuentute excesserint, & qui paruerant hæctenus (quamquam de illis hoc vti verbo non debui, qui Magistrorum soluti imperio, non nisi effrenatis cupiditatibus paruerunt) verumtamen cùm qui paruerant, imperabunt, cùm pro salute publicâ standum erit, cùm tenendus imperij clauus, cùm terrores, iniuriæ, minæ, vulnera, exitia propulsanda, vllùmne florentis beneque constitutæ Reip. vestigium retinebitur? Cùm milites adeò inexercitati fuerint, satisne validis arcibus & propugnaculis ciuitatem inter furiosorum hominum incursions, circumuallatum iri existimamus? formidolosissimorum temporum obortâ tempestate, auguramur fore, prosperum vt cursum nauisteneat, iis ad gubernacula confidentibus, qui non modò procellas ac turbines non prouidere, sed, quia in tenebris vitiorum & ignorantia semper iacuerunt, ne lucem quidem virtutis ac sapientia ferre poterunt? Reipub. corpus cùm vulneribus confossum ac morbis debilitatum languabit, satisne peritè obligari confirmarique posse credimus à Medicis tam parum instructis, vt ad cetera vulnera, quibus publica ingrauescunt mala, hanc quoque mortiferam plagam infligant curationis suæ? Non potest dici satis, ne cogitari quidem, quantum perturbationis ac sceleris, quæ direptiones, quæ pestes, quæ naufragia euentum huius conditionis meæ sequerentur. Quapropter illud maneat & fixum sit, primæ ætatis institutionem, si Rempublicam saluam volumus, funditus esse necessariam. Quam quidem necessitatem cùm semper magnam, tum sanè haud paulò maiorem sub exortam Societatem, miserrimorum temporum acerbitas fecit. Etenim vt illorum memoriam repetamus (neque verò cum molestiâ suscipitur præteriti morbi recordatio, quando est omnis iam pridem ægritudinis discussus dolor) vt, inquam, repetamus superioris sæculi primordia & statum; magnus sine dubio doctrinarum artiumque liberalium erat neglectus, magna hinc consecuta Religionis ac diuini cultus incuria, inclinatio rerum & temporum magna. Vos templorum aræ atque exedræ appello ac testor,

quæ tum erat à Sacerdotibus, quæ à sacris Oratoribus solitudo? quàm rara tribunalia arcanis conscientiarum retegendis destinata? quæ hominum eruditorum raritas? quàm pauci potenti illo atque magnifico dicendi genere in concionibus aut languentem populum incitare poterant, aut effrenatum moderari? Qui interim hæreticorum feruebant impetus? qui latratus? quæ animorum nutantium iactatio? qui quassati Imperij metus? quæ rerum impulsarum sustinendarumque præsidia? Vix vsquam vigeabant in urbibus litteræ: summa passim erat non vitæ solùm, sed orationis Latinæ fœditas: incorruptam sermonis integritatem discerpisse barbaria videbatur: veteres illi ornatissimique scriptores iacebant in tenebris, indigno situ obducti, ac propemodùm exesi: poësis, illa inuentionum parens, ac deliciæ litterarum, ab hebetatis, fractis, contusis, tardis ingeniis spernebatur: oratoria facultas, illa regendarum urbium præfes, & scientiarum omnium ornamentum, formam sui & imaginem vbique requirebat. O tempora illa probri & dedecoris nostri plena, quibus furiosus vnus & alter gladiator, linguâ, manu, vitâ omni inquinatus, cum in concionem fucatâ quadam eloquentiâ armatus venisset, & id temporis insolita ornatè loquendi ratio admirabilitatis multum haberet, ita primo statim aditu audientis populi studia voluntatesque sibi conciliaffe dicitur, vt, nisi de loquacitate ratio, de impietate Religio, veritas de mendacio per se ipsa omnibus tacentibus triumpharet, os omnibus oppressisse, & palmam de manibus nostris extorsisse videretur! O spectaculum illud non modò hominibus, sed ipsis etiam templorum parietibus atque subselliis luctuosum, stetit nonnumquam ad aras eos homines ac perlitasse, qui non dico dignitatem suam mediocris saltem doctrinæ existimatione vticumque sustinerent, sed qui ea quæ ritè pronuntiare tenebantur, omnino non intelligerent! Ecqua erat illa labe, cum sacri Ordinis amplitudo atque maiestas, quam tantam olim fuisse meminimus, vt Imperatores scepra & laureatos fasces illi submitterent, hucusque reciderat, vt (si quis fortè stomachari cœperat) inter parata conuitia Sacerdotis nomen locum aliquem inuenisse, suâque contumeliâ non vacare putaretur? Fuit illud quidem, fateor, fuit hæreticorum & perduellium hominum acerbitati & impotentissimo furori tribuendum: qui quia Romanis factis ac delubris atrox & teterrimâ perfidiæ maculâ imbutum bellum indixerant, tum præcipuè in homines aris deuotos impudentius debacchati sunt: vt, cum illorum auctoritatem & famam apertè palamque pessumdedissent, tum quidquid est in sacrificiis augustum atque diuinum, eadem machinâ impetuque conuellerent: tamen. sed cohibebo me, neque committam, vt petulantissimorum hostium impietas iustam exprobandi causam habuisse videatur. Itaque litteris apud iuuentutem obsoletis, obsolescebant vnâ cum illis non ipsa tantùm Humanitatis studia, sed etiam pietatis. Magna est enim illorum inter se & propinqua cognatio, magna necessitudo, vt neque virtutis plerumque gustum habeant, qui litteras, quibus imbui penitus debuerant, non gustarunt, & diuinarum rerum suauitate capi se sentiant, qui nusquam suauis, quàm in studiis conquiescunt. Nam vt omittamus de hisce temporibus cogitando

*Sacerdotum indo-
clorum contem-
ptum.*

Virtutum & litterarum cognatio.

tando recordari, vno adſpectu intueri poſſumus peregrinas gentes, quæ quò minus habent litteratum, eò plus habent inhumanitatis, & ad tardas languidasque pecudes propius accedunt. Et apud populum illum, barbararum omnium victorem dominatoremque nationum, de quo meritò dubites fortiòne olim fuerit ad gerendum, an ad ſcribendum ornatior, qui dies illi benè ſcribendi, idem finem pariter attulit benè rem gerendi: neque priùs bellica illa fortitudo neruos ac robur perdidit, quàm eloquentia ſucco & ſanguine deſtituta contabuit. Iam verò ſi ſcholæ noſtræ hoc attulerunt commodi & ornamenti, quòd Græcis Latinisque litteris ſuis redditus ſit vigor; ſi tanta doctorum hominum nunc eſt copia, vt non, quemadmodum olim, initiati ſacerdotis, ſed ſacerdotia initiatis deſint; ſi ex hoc primùm fonte profluxit, quòd in templis, in roſtris, in curiâ, in omnibus Reipublicæ partibus ampla atque excelſa eloquentia dominetur, & ad omnes hæreticorum impetus, quaſi murus quidam, eximia rerum humanarum diuinarumque ſcientia opponatur; quid eſt, quòd felicitati temporum noſtrorum gratulari, Deoque ſolennes gratias habere dubitemus? Mihi quidem, cum identidem incurrit in oculos ille à Societate tam vtiliter ſuſceptus in ſcholis labor, maximarum lætiſſimarumque rerum perſuſus cogitationibus effloreſcit animus, & (quoniam difficile non eſt loqui, cum gaudeas) ipſa per ſe redundat oratio. Cùm enim ſcholarum noſtrarum commoda neque mediocria neque pauca diſpicio, cùm me per orbem vniuerſum late longeque efferò, cùm tot nationes diſciplinis atque artibus exultas obeo (nullus eſt tam diſſitus in terris locus, quò non celeriter penetret animus, qui ſe cogitationum ſuarum impetu lætitiâque abripi patiatur) cùm Urbem illam terrarum principem ac dominam, & quandam quaſi cæli coloniam ingredior: cùm hîc memini Gregorium Quintumdecimum imperium diuino proximum exercuiſſe, Sanctorum factis Societatis noſtræ conditorem Ignatium ritè inſcripſiſſe; eundemque proſus locum, eamque gymnaſij partem, quâ Rhetoricæ auditor confederat, in aram ac templum illud auguſtum & ingens eſſe commutata, in quo excitando Eminentiffimus Cardinalis Ludouiſus eius nepos non modò Principum, ſed Regum planè magnificentiam adæquauit: cùm nunc beatiffimum populorum omnium Patrem & Moderatorem Urbanum VIII. Pontificem Optimum Maximum proſtratus veneror ac ſuſpicio, à quo, tametsi ille mens & lingua CHRISTI non eſſet, tamen propter incredibilem rerum omnium ſcientiam oraculum petere orbis poſſet; cui Academia Romana eius opibus ornatior, ſapientia laudem & patrocinium debet; cuius eloquentia & poëſis illo melle eſt dulcior, quod apes in eius gentilitiis ceris ponunt: cùm deinde auguſtiſſimum Purpuratorum Patrum concilium ingreſſus, neque, vt Cyneas olim Regum, ſed quemdam Heroum cæleſtium conſeſſum intueri mihi videor: cùm hinc per Regna & Prouincias euagatus, in tot illuſtriſſimos Antiffites cogitationem intendo, qui innumerabili Sacerdotum cætu præſidioque ſtipati, de ſactorum procuratione, de alienæ ſalutis tutelâ, de refrenandâ improborum licentiâ, de erroribus confutandis, de ethnici moris & ritus impietate abolendâ, de Eccleſiæ gloria,

Schola Societatis quid conſulerim.

Greg. XV. ſcholam ſuam in templum conſecrari curauit.

Urbanus VIII. laus ex ſcientiâ & literis.

riâ, de Regnorum pace, de tuendâ augendâque vitæ sanctimoniâ pe-
peruò cogitant: cùm mecum ipse reputo tot passim Oratores in concio-
nem ascendere, in hominem mentes influere, fidem facere, animos com-
mouere, pro studiis & plausibus gemitus & lacrymas audientium exci-
tare: cùm Cœnobîa religiosissimorum virorum frequentiâ vbiq̃ com-
pleta video, qui laudes æterno Numini debitas diu noctuq̃ue conci-
nunt, qui temporum & morum corruptelæ subueniunt, qui cœlestem
iram placant: post hæc, cùm ad potentissimorum Regum palatia &
curias me conuerto, cùm illic video tot fortissimos amplissimosq̃ue vi-
ros, cùm bellicis laudibus, tum eruditionis gloriâ excellentes, partim
populis iura describere, legationes obire ac renuntiare, intestina bella
componere, futurorum felicem exitum è præteritorum memoriâ petere,
in causis reisq̃ue defendendis ætatem laudabiliter contere; partim pe-
riculosis turbatisq̃ue temporibus non corporis tantùm, sed multò etiam
magis animi robore bella gubernare, quam ex litterarum studio pru-
dentiam sibi compararunt, rebus administrandis impendere, trepidos
nonnumquam ac nutantes exercitus eloquentiæ maiestate à turpi fugâ
ac defectiõne reuocare, maximorum denique conficiendorum negotio-
rum viam rationemq̃ue peruadere: ad extremum cùm bibliothecas ex-
cutio, cùm scriptas de Deo ac diuinis commentationes, sacrarum in-
terpretationes Litterarum, Religionis nostræ controuersa capita benè sa-
pienterq̃ue stabilita, tot de iure dicundo, tot de re medicâ, tot de Philo-
sophiâ doctissimos in lucem editos libros, tot historiarum præstantis-
sima monumenta, tantam scientiarum omnium supellectilem hoc vno
sæculo conquistam circumspicio: cùm hæc aliq̃ue sexcenta mihi ante
oculos pono, an non, vbi ad scholas animum retuli, ad principium &
fontem suum reuocasse videor vniuersa? Nisi fortè quis putet omnes il-
los ab facultatibus paratissimos tunc primùm muneribus suis pares de-
repenitè fieri, cùm ad ea prouehuntur, neque vlli opus esse batuere an-
tequam pugnet, parère antequam imperet, in arenâ proludere ante-
quam in aciem pulueremq̃ue descendat. Narrare solebat Antiphanes,
nescio vbi terrarum, in Vtopiâ, voces hieme prolatas hiberno Aquilone
concrefcere, & quasi gelu vincetas detineri, earumq̃ue sonum tum de-
mum articulatè ad aures accidere, atque in publico personare, cùm ver-
no Zephyro vti cetera resoluerentur: mihi verò adolescentum voces in
scholis verius obrigescere atque adstringi videntur; at vbi ingenij ma-
tunitas, & prudentiæ lux, & quasi calor quidam accesserit, tum demum
rigore illo dissoluto, in grauissimorum munerum tractatione longè la-
teque personare. Quoties ipsi audiuimus cùm serâ de rebus diuinis at-
que humanis tractatio incidisset, viros clarissimos in has voces erumpere?
Audiui in hanc rem aliquid à Magistro meo puer, quo mentem meam
ad id re ipsâ præstandum vehementer impelli sentio; quod, dum animâ
spirabo meâ, pectori huic infixum inhærebit. Reuiuiscat Sebastianus il-
lud Lusitanicæ gentis æternum desiderium: & audientur, quas olim à
præceptore Ludouico Consaluo, Societatis nostræ viro sapientissimo, sa-
lutaes voces puer exceperit; in penetralibus & secretis adytis, in confes-
su Principum, in Senatorum conuentu, in Regni Comitibus audientur: au-
dicimus

*E scholis
Societatis
magni vi-
ri.*

*Antipha-
nis senten-
tia scholis
accommo-
data.*

*Reges &
Principes
Societatis
disciplinâ
exculit.*

diemus loquentem Regem, earum nationum quibus Religionis lux nondum affulsit, procuratorem sollicitum, acerrimum scelerum vindicem, bonorum omnium studiosissimum defensorem. Si ex omni Imperatorum numero intuenti iam singulos vnus sit deligendus, qui singulari in Deum pietate, qui magnitudine animi, qui rebus bene præclareque gestis excelluit, qui in mediis atrocissimorum bellorum fluctibus non iactatus, non abreptus æstu, summâ semper tranquillitate vixit, qui demissione animi, qui vitæ castimoniâ, qui admirandâ in coniuratos etiam hostes beneuolentiâ orbi præluxit, quem Ferdinando II. anteponendum iudicemus? Nihilne verò illi disciplina nostra atque institutio contulit? Elucebat in puero indoles iam tum Imperio digna; at erat bonis præceptionibus conformanda. latebant in illo prudentiæ & fortitudinis semina; at labore & cultu educenda. habebat eius animus aciem suam, quâ intueri rectum posset, at debebat ab eruditione lumen accipere. Magna mihi esset memorandi copia, si alios Inuicissimos Principes, & Excellentissimos Heroas, qui suam in litteris ac moribus institutionem Societati acceptam referunt, percensere vellem numerando. si me intra Germaniam tantum continerem; tamen me dies & vox ipsa deficeret in eorum laudatissimâ iuuentute celebrandâ. Dicerem Leopoldos, Carolos, Maximilianos Austriacos: laudarem Bauariæ Serenissimos Duces: proferrem è Septemuirum Electorum numero Suicardos, Georgios, Anselmos Casimiros, prius scholarum nostrarum auditores, postmodum Moguntinæ Ecclesiæ præsidia, Imperij decora, columnina Religionis: dicerem in Comitibus Ratisbonensibus, quæ exacti sæculi anno quarto supra nonagesimum coëgit Rudolphus Imperator, sedisse maximi animi, summi consilij, singularis constantiæ viros omnino quadraginta, qui in illo nobilissimo conuentu (quo ea sunt comparata aduersus Turcas belli subsidia, quibus quadraginta Germanorum millia collecta sunt) suo iure suffragium tulerunt, qui que olim Collegij Germanici quod in Vrbe habemus, alumnos se fuisse cum voluptate recordarentur. Quæ, aliaque quæ à me in hanc rem dici possent, cum ad animum meum refero; angustis mihi videtur circumscripta regionibus Aristotelis gloria qui Alexandrum, Plutarchi qui Traianum, Frontonis qui Antoninum, Arsenij qui Honorium, Aufonij qui Gratianum, rudibus annis instituerunt, si cum eâ, quâ Societatem optimi maximi que Principes afficiunt, conferatur. Neque verò adolescentiam illo litterarum ornatu atque præsidio instruere satis fuit Ignatio, nisi eandem ut atate, ita iudicio magis confirmatam, è ludo atque pueritiæ disciplinâ ad Philosophiam, ac præcipuè sublimem illam diuinarum rerum cognitionem, ad quam studia cetera diriguntur, pari fide diligentiaque deduceret. Nam quemadmodum qui longè lateque peregrinantur, alibi multo hærent tempore, alibi non item; vbi domum aduenerint, ibi demum consistunt, & quietem capiunt: ita in ceteris omnibus disciplinis alibi breuius, longius alibi immorandum; in illis verò rebus immortalibus ac diuinis, & Religionis nostræ arcanis perscrutandis contemplandisque, tamquam in extremo diuturnioris viæ termino, planè conuiescendum.

Atq; hæc in Academiis docendi prouincia quin Societati nostræ conueniens sit ac propria, dubitabit nemo, qui secum ipse cogitauerit, illam

*Etiã al-
tiores sci-
tias suos
docere vo-
luit Igna-
tius.*

*Pontifex
Societatem
Roma do-
cere voluit.*

*Societas et-
iam gradus
conferit in
Theologia.*

*Societas
statim ab
initio ma-
gnam ha-
bit doctri-
ne opinio-
nem.*

*Concilij
Tridenti-
ni de Lai-
nio iudi-
cium.*

*Suariz
laus & a-
liorum
Theologo-
rum.*

non prius natam esse, quam Summi Pontificis auctoritate in Academiâ Romanâ, in illâ terrarum & veritatis arce, sapientiæque domicilio, publicum docendi munus singulari eruditionis & ingenij præstantiâ sustineret. Quid? adcone hospes huiusce Ordinis, adcone ignarus quispiam esse potest Instituti ac prærogatiui iuris nostri, vt nesciat quid Iulius III. quid deinde Pius IV. quid postremò Gregorius XIII. Romani Pontifices Societati contulerint potestatis? Num quis aliquando illud aut non audiuit aut legit, id illorum decretis atque concessu nobis licere, vt auditores nostri in iura dignitatemque Doctorum adscisci per nos possint? Atque hîc vehementer vos oro quæsoque, vt quod à me modò dicitur, & ignorari à nullo potest, non ex oratione verbisque meis, sed de se æstimetur: illos nimirum principum disciplinarum gradus, Magistri titulos, primores laureas, solennem in album censumque Doctorum cooptationem ex vnus Pontificis auctoritate iudicioque promanare. Dubitabimus enim, cum Athenis olim aduersus docendi sentiendique libertatem & corruptelam Sophocles legem illam sapienter tulerit, vt ne Philosophorum vllus sine decreto Senatus ludum aperiret, quin & illud multò magis caueat is, qui gentes omnes, vt rectè integreque doceantur, singulari curâ prouidentiâque complectitur? Est hæc igitur optimè stabilita nostra illa Academiarum instituendarum regendarumque ratio, quam non serò aut labentium annorum cursu excogitauit, quæsiuit, attripuit Societas, sed statim cum ortu ipso hausit, suscepit, exercuit. Nam quid ego illa diuina atque immortalia Tridentini Concilij iudicia commemorem, quibus tamquam gradibus mihi videtur Societas in cælum ascendisse, non solum intra Regnorum & Prouinciarum fedes aditum sibi facilem comparasse? An aliquid ad Societatis tum primùm nascentis doctrinam orbi testandam dici excogitarique potuit illustrius, quam illud? statutum illic fuisse omnium iudiciis eodem concurrentibus, vt inter Theologos primus Salmeron, postremus Lainius sententiam diceret; ille ad earum rerum, quæ disputandæ agitandæque proponerentur, illustrem explanationem, hic ad moderandas temperandasque sententias. Ille verò dies qui fuit, cum Concilij Patres communi consensione cauerunt, ne in eum diem publici conuentus indicerentur, quo Lainius, quem quartana febris inuaserat, minùs valeret? Itane frequentissimus ille confessus, & orbis terræ theatrum, ab vnus hominis ore & oratione pendeat, vt eo absente vel ad consilium dandum in rebus difficillimis, doctrine, vel ad perorandum eloquentiæ subsidia desideraret? tantamne vnus ingenium lucem adferre Concilio potuit, vt, qui instinctu afflatuque diuino concitabantur, ij, priusquam de rebus in controuersia positus certi aliquid statuerent, vel- lent cognoscere quid vni & ægro quidem homini videretur? O eximiam illam & inauditam de te, Laini, orbis vniuersi existimationem! quam etsi fatear nullâ satis eloquentiâ deprædicari posse; hoc tamen dicam, & ita dicam, vt me Academiæ omnes, si fieri possit, exaudiant; meritò gratulari me posse illam à maioribus nostris partam gloriam iustis veluti tabulis, & erciscundæ familiæ iure, ad posteros conferuatam amplificatamque peruenisse. Quis enim admirari satis possit illam tam vastam tamque diffusam Suarezij eruditionem, quem communem huius ætatis Magistrum appellare viri sapientissimi non dubitarunt: quem Compluten-
ses

ses Doctorem esse cupiebant suum, Romani suum vindicabant, Salmanticensis repetebant, Conimbricenses verò suum esse desiderabant? Quis pro dignitate commemoret illam in Vasquezio argumentandi vim, confutandi in Bellarmino robur, in Molinâ copiam explicandi, scribendi in Lessio claritatem, in Cornelio interpretandi candorem singulari cum pietate coniunctum? Quis illa quæ posteris reliquerunt ingenij monumenta dignè recenseat, quæ in Academijs, in gymnasijs, in templis, in Concilijs, in tribunalibus, in bibliothecis, in pectoribus denique doctissimorum hominum viuent, auctorum memoriâ sempiternâ? Tantâ doctissimorum hominum copiâ cum floreret Societas, & in ea incidisset tempora, in quæ omnium scelerum & deprauatarum opinionum maturitas eruperat, quæ Imperatorum, quæ Regum, quæ aliorum Principum existerunt in nos studia? quàm rarâ & longè communem egressâ modum benignitate id egerunt, vt Academiæ aut nouæ per nos erigi possent, aut collapsæ rursus instaurari, aut frequentatæ reddi numero doctrinâque florentiores? Nam vt de florentissimis Academijs, quæ in Hispaniâ, Italiâ, Galliâ, Germaniâ, Belgio, magno iuuentutis ad lectiones etiam nostras concursû celebrantur, nihil dicam, ac de iis tantam loquar quas illi nobis commiserunt: ac primùm in Imperio Romano pedem figamus; Ferdinandus I. pius admodum Imperator, vt litteras, quæ cum Religione diffugerant, reuocaret, euocauit nos primùm ad Viennensem, è quâ totos annos viginti constabat neminem sacris initiatum prodisse; deinde etiam ad Pragensem: quarum nos in perpetuum Moderatores esse voluerunt partim Mathias I. partim Ferdinandus II. cum in lacere Germaniæ colligendo naufragio, litterisque ab interitu vindicandis, toti versarentur. Ferdinandus III. à Nortlinganâ victoriâ ad Augustam Vindelicorum obsidione cingendam conuersus, inter triumphus sui decora hoc quoque non minimum esse censuit, quòd Academiâ istic prioribus ereptam possessoribus curæ nostræ fideique permitteret. Ferdinandum I. à quo sanguinem virtutemque hauserant, imitati sunt Serenissimi Archiduces Carolus ac Leopoldus, quorum ille Græcij, hic Molshemij, administrandas nobis tradiderunt disciplinarum Vniuersitates. Serenissimi verò Bauriæ Duces Albertus, Gulielmus, Maximilianus, cum viderent sine summâ virtute atque doctrinâ perfidiosæ & consceleratæ sectæ seditiones vel iam ardentis extingui, vel orientes opprimi non posse; sperarunt se prouincias suas contra impetum quemuis fraudemque tartaream reddere inexpugnabiles posse, si præsidium Ingolstadio atque Heidelbergæ de nostris hominibus imponerent. At quæ possit Carolo Cardinali à Lotharingiâ par oratio inueniri? qui posteaquam Tridenti egregiam de Societate existimationem conceperat, vt Calvinianis furoribus arcem firmissimam obiiceret, vnâ cum Carolo Duce inuictissimo Mussiponti munifico ac regio planè animo Academiâ nobis dedit omnibus præsidij communitam. Quid ego de Cardinalibus Truchsesio, quid de Pasmanno dicam? aut quis de talibus Ecclesiæ ornamentis & propugnaculis satis dignè loquetur? quorum alter Dilingæ, alter Tirnauix, ne pestifer hæreticorum afflatus ad iuuentutem aspiraret, Academijs nobis traditis occurrendum putauerunt. Quid de Cardinale Turnonio Galliæ Primate? qui ad sopiendas de Religione altercationes recens institutam

*Academiæ
varia Societatis
cure com-
misse in
Austriâ,
Bohemâ,
Germaniâ,*

in Bauriâ,

in Lotharingiâ,

in Hungariâ,

in Galliâ,

stitutam à se Turnone Academiam, plurimisque ornatam prærogatiuis, Societati perpetuò gubernandam tradidit. Neque verò possumus in illos *Alia in* Antistites satis vniquam grati videri, qui Moguntia, Treuiris, Herbipoli, *Germania,* Paderbornæ, Olomucij, Posnania, nos Academiis suis præesse voluerunt. Vobis quoque hac de causâ gratias, quantas possumus, agimus, Colonien- *in Hispania,* ses. nam satis ornate agere nullo modo possumus. Iam verò si in Hispaniâ, in ipsis Regni Comitibus deliberatio fuisset habita, quid ad Regium in nos *in Lusitania,* animum declarandum maximè faceret; an magnificentius aliquid atque præclarior nobis accidere potuisset, quàm id quod per s^c Philippus IV. fecit, cum Madriti Lyceum illud augustissimum nobis tradidit, in quo potentioris disciplinæ tutorem ac Mæcenatem habere non possunt, quàm eum, qui Imperij magnitudinem solis ortu atque occasu meretur? Henricus quoque Lusitanus Rex & Sacerdos, cui nihil tam charum ali- *in Italia.* quando, quàm Societas nostra videbatur, ad Regni & Sacerdotij firmamentum, Eboræ eandem onere isto perhonorifico augeri ornarique voluit. Et, tu Parmensium Dux Serenissime Farnesi, quantum nobis crederes, ostendisti, cum non minùs bello quàm pace clarus, Palladis bellatrix per te, per nos verò sapientis parmâ Parmensem urbem tuam tutam esse voluisti. Immortalitati nomen etiam suum hoc aeterno beneficio dedicauit vir summus Ioannes à Vega, qui ex Carolo V. apud Pontificem Maximum Oratore Siciliae Prorex factus, magno Regni totius bono Messanae urbe opulentâ & portu opportunâ, vt Academia à nobis constitui posset, impetrauit & auctoritatis & orationis suae diuinâ quadam grauitate. Tu verò, beate Borgia, cum Academiam Gandiensem tuis ipse fundabas opibus, quid cupiebas? quid optabas? qui sensus erat gymnasij tui, cum vnum conditorem te & discipulum habebat? quæ tua mens, qui ardor animi, cum Ignatij Parentis nostri cohortatione ad maiorem in Theologico studio ponendam operam te incitari sentiebas? Nempe iam tum Religionis sanæque doctrinae diuulgandæ desiderio inflammabaris: & quidquid Ignatius Academiarum institutione, quidquid erudiendæ iuuentutis laboribus moliebatur, id quoque præcipue animo, ac videbas quantum ex illo diuino consilio in Resp. boni redundaret.

O Deus immortalis (tibi enim tribuam, quæ tua sunt: nec verò possum vnus Ignatij ingenio tantum dare, vt res tantas, tam varias, tam opportunas in illâ turbulentissimâ tempestate orbis Christiani suâ sponte dispexerit) tu, cum illius animum à ceteris cogitationibus ad vnâ salutem Ecclesiae contulisses, eundem adolescentiam informandi præcipuo quodam ardore incendiisti: tu in hac re aggrediendâ clarissimum lumen illius menti prætulisti: per te vidit, non potuisse Rempublicam in tantâ temporum improbitate aut faciliùs aut commodiùs portum suorum malorum aliquem inuenire, quàm si Magistri teneris & adhuc innocentiis animis pulchritudinem dignitatemque virtutis continenter obiicerent. Quare gaudet orbis vniuersus tuo isto tam excellenti bono, & fruitur cum Societatis labore, tum honestate & eruditione institutæ iuuentutis, eoque cum gratias tibi agit & habet immortales, tum hoc vnum optat, vt ab iis quos firmatâ iam stirpe virtutis florentes videt, fructus vberes capiat ac diuturnos.